

آموزش بر مبنای کار WBL

(با تاکید بر طرح مدل آموزش در محیط کار مبتنی بر دهکده مهارت)

یعقوب نماینده^۱

رضا اختیاریوکالتی^۲

مهدی اختیاریوکالتی^۳

چکیده

مفهوم یادگیری مبتنی بر کار به طور فزاینده ای در سال های اخیر راه خود را در سیاست های آموزش و پرورش حرفه ای باز کرده است. سازمان های بین المللی نیاز به آموزش حرفه ای و توجه به شکل دادن به یادگیری را در فرآیند کار شناسایی و معرفی می کنند. نقطه شروع این پیشرفت این است که کشورهایی که دارای ساختارهای آموزش دوگانه حرفه ای هستند، به ویژه در ساختار انتقال از مدرسه به دنیای کار و جذب جوانان در بازار کار، موفق تر هستند. در بسیاری از سیستم های آموزش و پرورش حرفه ای، مدارس حرفه ای و دانشگاه ها می توانند نقش هماهنگ کننده در ساختار یادگیری مبتنی بر شرکت در کار در کنار عملکرد خود ارائه نمایند. حال در این میان ایجاد محیط هایی که ترکیبی از کار و آموزش به صورت هم زمان اتفاق بیفتد از خواسته های صاحب نظران آموزش و اشتغال است که بتوان با تمرکز بر محیط های مذکور از جمله دهکده های مهارت نتایج موثری را دریافت نمود. این مقاله کاربردی و بر اساس تجربیات شاغلین حوزه مهارت آموزی و نیز با استفاده از مطالعه کتابخانه ای آموزش های حرفه ای در کشورهای مختلف به ویژه جهان توسعه یافته تهیه و تدوین شده است.

کلمات کلیدی: آموزش در محیط کار، مهارت آموزی، WBL

^۱ کارشناسی ارشد مدیریت منابع انسانی، موسسه عالی آموزش، پژوهش و مدیریت برنامه ریزی کشور

Y_namavandeh@yahoo.com

^۲ دکترای فیزیک از دانشگاه مراغه، R_vekalati@yahoo.com

^۳ کارشناسی ارشد مهندسی نانو فناوری - نانو الکترونیک، دانشگاه تبریز

تصویب نهایی: ۹۷/۰۶/۲۶

دریافت مقاله: ۹۷/۰۴/۲۰

مقدمه

شرایط جدید حاکم بر پیشرفت های فناوری در جهان و کشور ، ایجاد دهکده های مهارت را الزامی می نماید. از یک طرف پیشرفت ها و فناوری های جدید چنان اند که آموزش مهارت های مربوط به آنها مستلزم نیروی انسانی با تحصیلات دانشگاهی می باشد. از طرف دیگر با توجه به سرعت تحولات فناوری در همه زمینه های صنعتی ، کشاورزی ، IT ، و غیره اهمیت آموزشهای کوتاه مدت در مقایسه با آموزش های بلند مدت کاملاً محسوس است. همچنین نتایج آموزشهای دانشگاهی با توجه به عدم همخوانی با مهارت های مورد نیاز بازارکار تا حدودی کمرنگ شده و روز به روز بر تعداد فارغ التحصیلان دانشگاهی که ماحصل چنین آموزشهایی هستند افزوده می شود.

با توجه به موارد مذکور ، جهت همگامی با تحولات ذکر شده که لازمه رشد و شکوفایی کشور ونیل به اهداف توسعه بر اساس سند چشم انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران می باشد ، استفاده بهینه از این سرمایه عظیم انسانی و آموزشهای تخصصی آنها ضروری به نظر می رسد و در همین راستا طرح دهکده مهارت سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور می تواند گامی بسیار موثر باشد. [۱] و [۵] و [۷]

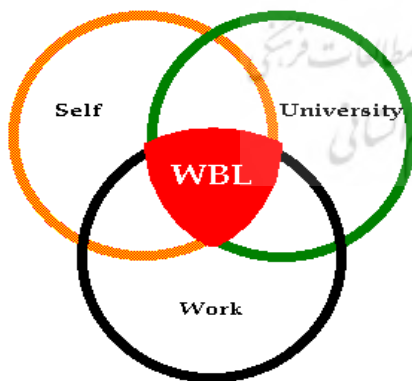
WBL (آموزش بر مبنای کار):

تغییرالگوهای شغلی و کاری باعث نیاز به مهارت های سطح بالا شده است. انعطاف بیشتر، گستره وسیعی از مهارت ها ، توانایی مدیریت وظایف و مدیریت بهبود خویشتن از

کارکنان انتظار می رود. مهارت های سطوح عالی روز به روز در محیط های کاری در حال تغییر و تحول ، اهمیت پیدا می کنند.

تحولات سریع ، توجه عمومی قابل ملاحظه ای را نسبت به این مسئله که سیستم آموزشی ناتوان از آماده سازی مناسب افراد برای کار در شرایط جدید می باشد ، به خود جلب کرده است. برای رفع این مشکل تلاشهای گسترده ای جهت اتصال تحصیل و کار به عمل می آید.

WBL (Work Based Learning) یا یادگیری بر مبنای کار یک روش اساسی در این مورد است که بطور فزاینده ای در بخش آموزشی های عالی مورد توجه قرار گرفته است. تعریف های مختلفی برای **WBL** ارائه شده است. تعاریف متعددی بر آموزش بر مبنای کار ارائه شده است از جمله:

"یادگیری مبتنی بر کار (WBL) یک استراتژی آموزشی است که دانش آموزان را با تجارب کاری واقعی در جایی که می توانند مهارت های علمی و فنی را به کار گیرند و توانایی استخدام خود را افزایش دهند، فراهم می کند." [۱]

یک تعریف جامع بصورت زیر است :

WBL عبارت است از ادامه آموزش های فنی و مهندسی که به وظایف روزانه شغلی فرد مرتبط می شود. اهداف آموزشی در همکاری بین محل کار ، شخص و دانشگاه و بر اساس استراتژی محل کار و علایق فرد مورد نظر تعریف می شوند و اساتید دانشگاه فرآیند یادگیری را هدایت کرده و در جهت بکار گیری اطلاعات جدید در وظایف روزانه شغلی ، افراد را کمک می کنند. [۶]

WBL مجموعه ای از دوره های آموزشی است که مدرسه یا برنامه درسی دانشگاه با محل کار برای ایجاد یک پارادایم یادگیری متفاوت را ارائه می کند.. "یادگیری مبتنی بر کار عمدا تئوری را با تمرین ادغام می کند و تقاطع اشکال صریح و ضمنی دانستن را تصدیق می کند" [۲]

اکثر برنامه های **WBL** به طور کلی دوره های معتبر دانشگاهی هستند که با هدف موفقیت در شرایطی که نیازهای فراگیر و نیاز صنعت به نیروی کار ماهر و با استعداد طرح ریزی و اجرا می شود. برنامه های **WBL** برای جابجایی شکاف بین یادگیری و انجام کار هدف قرار می گیرند. "استراتژی های یادگیری مبتنی بر کار، آگاهی شغلی، فرصت های تحقیق حرفه ای، فعالیت های برنامه ریزی حرفه ای و کمک به دانش آموزان در دستیابی به شایستگی هایی مانند نگرش های مثبت کار و سایر مهارت های قابل استخدام را فراهم می کنند".

یادگیری مبتنی بر کار شامل تنوع ترتیب های رسمی، غیر رسمی از جمله کارآموزی، کار در محل کار و یادگیری غیر رسمی در محل کار است. [۳]

WBL به شخص کمک می کند تا در مورد آینده شغلی اش تصمیم بگیرد. با کارفرمایان ارتباط برقرار کند و مهارت های لازم در مورد کار آینده اش را ایجاد و یا بهبود بخشد و معلومات دانشگاهی اش را عملی تر، تخصصی تر و پیشرفته تر نماید. WBL یادگیری بر اساس نیاز است. بنابراین یک روش موثر و مناسب برای شرایط امروزی بوده و علایق فردی را تامین می کند. بین بازار کار و فرد و دانشگاه ارتباط برقرار می کند و سمت گیری آن حل مسئله (Problem Solution) است. [۶]

استراتژی های یادگیری مبتنی بر کار عبارتند از: [۴]

کارآموزی یا کارورزی: یک کارآموزی شامل دانش آموز یا دانشجویانی است که برای کارفرمای کار می کنند که در آن آموزش آنان تحت نظارت یک استاد کار با تجربه سازمان است. دانش آموز به صورت دوره ای به منظور تعیین میزان پیشرفت و براساس مهارت ها و دانش های به دست آمده، مستمرا مورد ارزیابی قرار می گیرد و دستمزد هم به دست می آورد. در پایان دوره، دانش آموز یک گواهی نامه صلاحیت دریافت می کند. دانش آموز در یک محیط واقعی یاد می گیرد و فرصتی برای اعمال دانش خود در فضای واقعی دارد.

شبهه شغل: شبهه شغل یک فرصت کوتاه مدت است که دانش آموز را به یک کار یا حرفه خاص معرفی می‌کند، با معرفی دانش آموز به استاد کار ماهر در محل کار. و با دنبال کردن یا «چک کردن» کار آموزشی استاد کار، دانش آموز با وظایف و مسئولیت‌های مرتبط با آن کار آشنا می‌شود.

بازدیدهای کسب و کار: بازدیدهای منظم دانش آموزان از آخرین تحولات فنی و استراتژی‌های تجاری یک شرکت صورت می‌گیرد. در این روش دانش آموزان نیز با آگاهی از فرصت‌های شغلی مختلف موجود، شرایط کار را درک می‌کنند و نیروهای کاری اقتصاد جامعه را درک می‌کنند.

تجربه کارآفرینی: این روش شامل راه‌اندازی کسب و کار خاص، از مرحله برنامه‌ریزی، سازماندهی و مدیریت و نیز تجربه ریسک و کنترل خطر و جنبه‌های مدیریت یک کسب و کار را عملاً اجرا می‌کند.

آموزش تلفیقی: در آموزش تلفیقی، تجربه کار در کنار آموزش فنی در کلاس درس برنامه‌ریزی شده است. این روش توسط دانشگاه‌هایی که دسترسی به تجهیزات پیشرفته‌ای که برای انجام دوره‌های فنی به‌طور عملی انجام می‌شود، استفاده می‌شود.

شرکت مدرسه‌ای: یک موسسه مبتنی بر مدرسه یک کسب و کار شبیه‌سازی شده یا واقعی است که توسط مدرسه اجرا می‌شود. این دانش آموزان یک تجربه یادگیری را با اجازه دادن به آنها برای مدیریت جنبه‌های مختلف یک کسب و کار ارائه می‌دهد.

یادگیری ارائه خدمات: در این روش آموزش با ترکیبی از ارائه خدمات اجتماعی ارائه می شود و در آن دانش آموزان خدمات داوطلبانه را به سازمان های دولتی و غیرانتفاعی (سمن ها)، ادارات مدنی (نهادهای عمومی غیردولتی مانند هلال احمر) و دولتی و غیره ارائه می دهند.

بحث و نتیجه گیری:

دهکده مهارت که به نوعی در قالب شرکت مدرسه ای مطرح است با بستر سازی مناسب می تواند پیوند دهنده دانشگاه و بازار کار باشد. با اندکی انطباق می توان از WBL در دهکده مهارت استفاده کرد. آنچه می توان در مورد نقش WBL در دهکده مهارت بیان کرد آموزش بر اساس نیاز بازار کار در سطحی عالی تر و با روش های آموزشی مناسب تر می باشد بطوریکه آموزش های آن مشابه آموزش در محیط کار باشد. در این حالت، دهکده مهارت بخشی از نقش دانشگاه و محیط کار را اجرا می کند. یک روش آموزشی که اخیراً مورد توجه فراوان قرار گرفته است **(Project Based Learning) PBL** یا یادگیری بر مبنای پروژه است. پروژه ها بر اساس نیاز بازار کار تعریف شده و اجرا می گردند. با اجرای صحیح و منطقی پروژه ها می توان موجب شکوفایی خلاقیت ها، تبدیل دانسته های نظری دانشگاهی به عملی، فروش خدمات، افزایش توان مهارتی، ایجاد ارتباط با بازار کار و پاسخ گویی به نیازهای آن شد.

اجرای طرح WBL در برخی از دانشگاه های خارجی باعث ارتباط بیشتر دانشگاه و صنعت شده است. در واقع در این طرح برخی از دروس، در خارج از دانشگاه و با حضور در محیط کار بصورت عملی و کاربردی گذرانده شده و جزو واحدهای درسی محسوب می شوند. در صورت بستر سازی مناسب و ایجاد فضاهای کارگاهی پیشرفته و براساس نیاز بازار کار و تامین کادر آموزشی متخصص و ماهر، دهکده های مهارت می

توانند محل عملی مناسبی برای برخی دروس دانشگاهی باشند که البته نیازمند بررسی در سطوح مدیریتی بالاتر می باشد.

بدیهی است موفقیت طرح مذکور مستلزم توجه ویژه به سطح علمی و فنی نیروی انسانی و اساتید دوره های مربوطه و همچنین ارتباط مداوم و مستمر آنها با مراکز علمی و دانشگاهی معتبر خارج از کشور می باشد. در صورت تحقق این موضوع ، دهکده مهارت ، به محلی علمی ، فنی ، تحقیقاتی و آموزشی تبدیل خواهد شد که آموزش ها و خدمات آن در سطحی بالاتر و نیز پیشروتر از مراکز صنعتی داخلی قابل ارائه خواهد بود.

منابع:

- Atkinson, G. (۲۰۱۶). *Work-based learning and work-integrated learning*. National Centre for Vocational Education Research.
- Fink, F. K. (۲۰۰۱). WORK BASED LEARNING IN CONTINUING PROFESSIONAL DEVELOPMENT. *International Conference on Engineering Education*, (p. ۶). Oslo, Norway.
- Hamilton, S. F., & Hamilton, M. A. (۱۹۹۸). *When is Learning Work-Based?* The Phi Delta Kappan.
- Jessica Giffin, G. N. (۲۰۱۸). *Work-Based Learning Definitions*. American Institute for Research.
- Keevy, J., & Chakroun, B. (۲۰۱۵). Level-setting and recognition of learning outcomes: The use of level descriptors in the twenty-first century. *UNESCO*, (p. ۱۱۵). Paris.
- Raelin, J. (۱۹۹۷). A Model of Work-Based Learning. *Organization Science*, ۸.
- منصورنیا، ح. (۱۳۸۶). تاسیس دهکده مهارت راهکار آلتعلموزشهای مهارتی برای آینده. تهران: تهران‌ساز: نمان آموزش فنی و حرفه ای کشور.